

Человек сталкивается с иррациональностью мира, а ждет счастья и разумности. «В результате долгих и размеренных усилий, в пространстве без неба, во времени без начала и конца, цель достигнута. Сизиф смотрит, как в считанные мгновения камень скатывается к подножию горы, откуда его опять придется поднимать к вершине. Он опускается вниз» [1, с. 306].

Список использованных источников

1. Камю А. Миф о Сизифе. Эссе об абсурде // Сумерки богов / Альбер Камю; сост. и общ. ред. А.А. Яковлева. – М. : Политиздат, 1989. – 398 с.
2. Ухтомский А.А. Доминанта / А.А. Ухтомский. – СПб. : Питер, 2002. – 448 с.
3. Лотман Ю.М. Анализ поэтического текста: Структура стиха // О поэтах и поэзии / Ю.М. Лотман. – СПб. : Искусство-СПб, 1996. – С. 18–252.
4. Барадулін Р., Быкаў В. Калі рукаюцца душы... / Р. Барадулін, В. Быкаў. – Мінск : ГА БТ «Кніга», 2003. – 344 с.

Егорова Ю.М.

Романістика Оксани Забужко у системі автобіографічного часопростору

Теоретичне осмислення автобіографії як особливого літературного утворення розпочинається у середині ХХ століття. У працях Г. Міша, Ж. Гюсдорфа, Ф. Лежена, Дж. Олні досліджується історія виникнення та розвитку, особливості побудови, композиції автобіографії. Згодом вчені М. Джоллі, Л. Мішина, Д. Затонський, О. Галич вивчають проблему жанрової специфіки, ознаки, особливості поетики документальної літератури, зокрема автобіографії. У кінці ХХ століття з'являється поняття «постмодерна автобіографія», що має низку рис, які відрізняють її від традиційного автобіографічного твору. Саме ці відмінності створюють підставу для подальших студій текстової площини автобіографії.

Саме цим зумовлено актуальність обраної теми, бо часопростір у структурі сучасної української автобіографічної романістики ще не досліджувався вітчизняними вченими.

Беручись вивчати в пропонованій статті елементи системи автобіографічного часопростору, ми ставимо за мету вивчення специфіки використання часу та простору в українській романістиці та введення «автобіографічного часопростору» як літературного прийому відтворення ходу подій на прикладі аналізу поетики автобіографічного роману «Музей покинутих секретів» культової письменниці ХХІ століття Оксани Забужко.

Вивчивши науково-теоретичну літературу, переконуємося, що основними рисами традиційної автобіографії є: хронологічне відтворення подій [2, с. 14], єдність героя, оповідача та автора [8, с. 12], наявність особливого текстового простору і часу [2, с. 4].

Вважаємо, що художній час та художній простір, зазвичай, вважаються конструктивними ознаками Організації літературного твору. Взаємозв'язок часу та простору

виражається формально-змістовою категорією «хронотоп», яку в літературознавстві узвичаїв М. Бахтін та зробив акцент на тому, що хронотоп визначає художню єдність літературного твору в його ставленні до реальної дійсності. На його думку, часопросторові визначення в мистецтві завжди емоційно-ціннісно зафарбовані» [1, с. 391: 406].

Вважаємо, що визначною рисою поетики Оксани Забужко, зокрема її роману «Музей покинутих секретів» стає особливо широкий часовий діапазон. Що стосується особливостей її часової та просторової організації, то в ній не останню роль відіграє пам'ять. Зв'язок автобіографічної пам'яті та історичної свідомості дозволяє письменниці розширити межі власної автобіографії і її суб'єктивного аналізу за рахунок заглиблення в історичну реальність. Вважаємо, що час в автобіографічному творі має більш епічний характер, зв'язок з історією, зовнішню односпрямованість, замкнутість у системі концептуальної пам'яті авторки, всеосяжність, особливу насиченість подіями. Отже, час та простір у структурній організації твору Оксани Забужко є важливими категоріями стосовно жанрового розмежування. Завдяки їм літераторка розсуває межі, виводить оповідь за рамки біографічного та історичного часу та простору. Через зміну теперішнього та минулого часу в автобіографічному романі «Музей покинутих секретів» можна робити висновки про роботу пам'яті. Фрагментарність спогадів свідомо або ні веде есеїстку до більшої стилізації та фікціоналізації оповіді. Так, звичайний розповідний минулий час часто замінюється на теперішню форму: *«Я справді в це вірила – що воно все «десь там є», лежить у безпеці, запечатане, і чекає тільки на добровольця. Байдуже, коли, хай би й через двадцять років. Чи п'ятдесят. Я знала, що сама таким добровольцем стати не зможу – мені було б надто боляче тут все читати»* [5, с. 708].

Завдяки цій часовій зміні у читача виникає враження, що він бачить перед очима ту картину, що описується. Теперішній час часто використовується для відтворення атмосфери минулого, бо відповідно до свого стилю оповіді авторка може сприймати картини спогадів як сцени в театрі, і звідси також передача Опису «картини сцени», що тільки-но з'явилася, розуміється в теперішньому часі: *«Як надійний доказ минулого, що вже відійшло, як простягнений у майбутнє відбиток минулих миттєвостей. Від цих миттей минулого фотографія зберігає слід реального, з яким сучасність пов'язана через доторк»* [5, с. 7].

При написанні автобіографічної романістики в Оксані Забужко під час свідомої обробки минулих подій виникають моменти, в яких вона проводить паралель до дійсності. Через заглиблення у власну історію може виникнути почуття відчуження у відношенні до теперішнього. Але можливо також допитливе наближення до історії власного життя, коли авторка з ретроспективного погляду із знанням про пізніші події, виправдовує або критикує власну поведінку: *«Вони дивляться на мене зі старих фотографій так, ніби я їм щось винна, і я справді нічуся й никуну під їхніми важкими, і теж далеко витікаючими за межі тої відзнятої хвилини, поглядами, непевна, чого, власне, вони од мене чекають»* [5, с. 5].

Іноді авторка замінює минулий час теперішнім, щоб краще згадати себе в той чи інший період, і якомога яскравіше описати та передати читачеві свій внутрішній стан: *«Голота, –*

мовить ледь чутно, – це, між іншим, і є – смерть за чужі гріхи. Теж, між іншим, спосіб прибирати, щоб чисто було... Хтось це мусить робити, коли гріхів назибається забагато. Такий-от спосіб очищення системи, зазаконом великих чисел...» [5, с. 731].

Вважаємо, що заміна часу може траплятися в автобіографічному тексті досить спонтанно, ніби підкresлюючи гостроту, яскравість спогаду. Мисткиня часто використовує цей прийом для опису жорстокої дійсності під час війни: «Переродились, переплавились у горнилі боїв, вигартувавшись у дулевину, відсіявши з-поміж себе на вітрах перехресних фронтів нетривку породу, намиту війною, – випадкових месників, примусово змобілізованих... з нас зостались лише добровольці та коханці смерти – чистий, як дзвін, шляхетний метал» [5, с. 385].

Отже, наведені факти та приклади показали, що романістика Оксани Забужко у системі автобіографічного часопростору знаходиться між різними часовими та просторовими рівнями, спогади та теперішнє йдуть поряд та викликають різноманітні думки та почуття. Таким чином, ми доходимо висновку, що система автобіографічного часопростору добре розвинена та має особливу специфіку побудови. Художні час та простір зазвичай є конструктивними ознаками організації автобіографічного твору. Особливістю часової та просторової організації Оксани Забужко можна вважати автобіографічну пам'ять, що дозволяє вивести оповідь за рамки біографічного та історичного часу та простору.

Список використаних джерел

1. Бахтин М. Эпос и роман (О методологии исследования романа) // Вопросы литературы и эстетики. Исследования разных лет / М. Бахтин. – М. : Художественная литература, 1975. – 483 с.
2. Гребенюк О. Автобиография: философско-культурологический анализ : автореф. дис... канд. филос. наук : 24.00.01 / О.С. Гребенюк. – Ростов-на Дону, 2005. – 22 с.
3. Домашнев А. Интерпретация художественного текста / А. Домашнев, И. Шишкина, Е. Гончарова. – М. : Просвещение, 1989. – 192 с.
4. Дудюк Л. Проблема становлення особистості в російській автобіографічній прозі початку ХХ століття (В. Короленко і М. Горький): автореф. дис... канд. філол. наук : 10.01.02 / Л.П. Дудюк. – Херсон, 2005. – 18 с.
5. Забужко О. Музей покинутих секретів : роман / Оксана Забужко. – К. : Спадщина, 2012. – 832 с.
6. Каган М. Пространство и время в искусстве как проблема эстетической науки / М. Каган // Ритм, пространство и время в литературе и искусстве. – Л. : Интрада, 1979. – С. 34–46.
7. Успенский Б. Поэтика композиции / Б. Успенский. – СПб. : Логос, 2000. – 348 с.
8. Черкашина Т. Імітаційні ігри як складова сучасних автобіографічних творів (на прикладі романів Фредеріка Бегбеде) / Т. Черкашина // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2009. – № 19. – С. 30–37.